ABDÜRRAÛF es-SİNKİLÎ

(عبدالرؤف السنكلى)

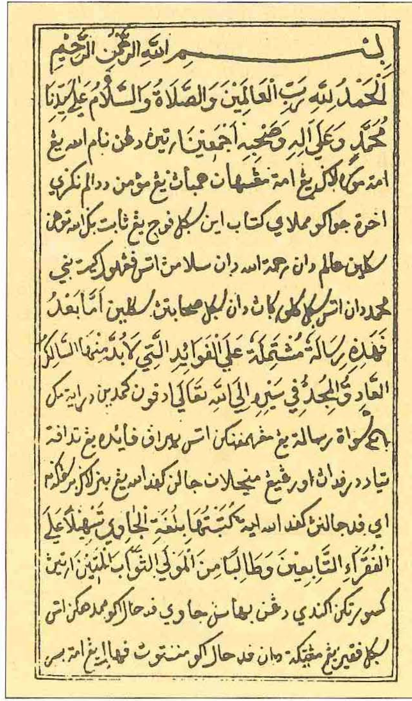
(ö. 1105/1693 [?])

Şüttâriyye tarikatına mensup Açeli mutasavvıf ve fıkıh âlimi.

1025'te (1616) Açe Sultanlığı'na bağlı Sumatra'nın batı sahilindeki Fansûr'un kuzeyinde yer alan Sinkil'de doğdu. Resmî görevle Açe'ye gönderilen Ali adlı bir Osmanlı âliminin oğludur. Gençliğinde din eğitimi görmek için Arabistan'a giderek on dokuz yıl orada kaldı. Medine'de Şeyh Ahmed el-Kuşâşî ve halifesi İbrâhim el-Kûrânî vasıtasıyla Şüttâriyye tarikatına intisap etti. 1661'de Açe'ye dönerek Şüttâriyye'yi yaymaya çalıştı. Kesin olmamakla birlikte 1693'te Açe'de vefat etti. Şüttâriyye tarikatı, Cava ve Endonezya'ya müridleri tarafından götürüldü.

Abdürraûf es-Sinkilî'nin tasavvuf anlayışının nazarî esası, nefsin yedi mertebesi bulunduğu ve insanın Allah'ın sûreti olduğu fikridir. *ʿUmdetü'l-muḥtâcîn* adlı eserinde bu konu ile ilgili geniş bilgi vermiş, ayrıca *Kifâyetü'l-muḥtâcîn, Beyânü't-tecellî* gibi bazı eserlerinde bu görüşlerini tekrar ele alarak açıklamıştır. Sünnî çerçeve içinde kalarak, XVII. yüzyılın başlarında Açe'de gelişen şeriat dışı tasavvufî anlayışı reddeden Abdürraûf'un eserlerinin çoğu Malayca, bir kısmı ise Arapça'dır. Geniş ölçüde Beyzâvî'nin tefsirinden faydalanarak hazırladığı Malayca Kur'an meâli (*Tercümânü'l-müstefîd*, I-II, İstanbul 1302) ile Rânîrî'nin *Ṣırâṭü'l-müstaḳīm*'ine zeyl olarak yazıp Açe Prensesi Safiyyetüddîn'e takdim ettiği *Mirʾâtü't-ṭullâb* adlı Şâfiî fıkıh kitabı önemli eserleridir. *el-Mevâʿiẓü'l-bedîʿa* adlı kırk hadis tercümesinin Abdurraûf'a ait olup olmadığı kesin olarak belli değildir. *Şâʿir Maʿrifet* adlı âhiretle ilgili Malayca tasavvufî manzume ve diğer bazı eserler de kendisine atfedilmektedir. İbnü'l-Arabî'den seçtiği vahdet-i vücûdla ilgili iki metnin şerhi olan *Deḳāyıḳu'l-ḥurûf* adlı Malayca eseri, A. Johns tarafından İngilizce tercümesiyle birlikte neşredilmiştir (bk. *JRAS*, s. 55-73, 139-158).

Açe'de gelişen Râfizî harekete şiddetle karşı koyup Sünnîliği savunduğu için sonraki nesiller Açe'ye İslâmiyet'i onun getirip yaydığını sanmışlardır. Mezarı Açe ırmağının ağzında bulunduğundan "Töngku di-Kuala" lakabıyla anılan Abdürraûf es-Sinkilî, Açe'nin en büyük velîsi olarak kabul edilmektedir. Hakkında Adolf Rinkes tarafından bir doktora çalışması yapılmıştır (*Abdoerraoef van Singkel, Bijdrage tot kennis van mystiek op Sumatra en Java*, Heerenveen 1909).

Abdürraûf es-Sinkilî'nin *ʿUmdetü'l-muḥtâcîn* adlı eserinden bir sayfa

(Paris Bibliothèque Nationale, Malais-Javanais, nr. 66, vr. 1b)

BİBLİYOGRAFYA :

Adolf Rinkes, *Abdoerraoef van Singkel, Bijdrage tot de kennis van de mystiek op Sumatra en Java* (Rijks-Universiteit te Leiden), Heerenveen 1909; Karatay, *İÜ-Arapça Basmalar*, s. 16; Antoine Cabaton, "Abdurrauf, de Singkel", *RMM*, XIV (1911), s. 82-99 (A. Rinkes'in eserinin tanıtma yazısı); A. Johns, "Daḳāʾiḳ al-Ḥurūf by ʿAbd al-Raʾūf of Singkel", *JRAS* (1955), s. 55-73,139-158; a.mlf., "The Role of Sufism in the spread of Islam to Malaya and Indonesia", *JPHS*, IX/3 (1961), s. 153, 156 M. B. Hooker, "The translation of Islam into South-East Asia", *Islam in South-East Asia*, Leiden 1983, s. 11; John Bousfield, "Islamic Philosophy in South-East Asia", *Islam in South-East Asia* (nşr. M. B. Hooker), Leiden 1983, s. 95, 117, 118; W. Juynboll, "Açe", *İA*, I, 121; P. Voorhoeve "ʿAbd al-Raʾūf al-Sinkilī, *EI²* (Fr.), I, 90; "Abdul Rauf Singkel", *Ensiklopedi İndonesia*, Jakarta 1980, I, 55-56.

 NİHAT AZAMAT

ABDÜRREŞİD-i DEYLEMÎ

(عبدالرشيد ديلمى)

(ö. 1081/1670)

Hint-Türk imparatorları Şah Cihan ve Evrengzîb'in himayelerinde Hindistan'da yaşayan İranlı hattat ve şair.

Kazvin'de doğdu. Hasenî seyyidlerden bir aileye mensuptur. Yazıyı, dayısı meşhur nesta'lik hattatı İmâd'dan öğrendi. Bundan dolayı gençliği İsfahan'da geçti. Dayısının öldürülmesi üzerine ailesinin bir kısmı Anadolu'ya, bir kısmı Hindistan'a göç etti. Abdürreşîd-i Deylemî de Hindistan'a kaçarak Şah Cihan'a sığındı. Önce sarayda hususi kâtipliğe getirildi. Daha sonra saray kütüphanesinde **hâfız-ı kütüb** olarak çalıştı ve hükümdarın özel hattatlığını yaptı. Şah Cihan'ın oğlu Dârâ Şükûh'a ve Evrengzîb'in kızı Zîbünnisâ'ya hat dersleri verdi. Şah Cihan'ın sarayında yirmi üç yıl hizmet etti (1623-1646). Abdürreşîd Agra'da öldü. Talebesi Zîbünnisâ onun için bir mersiye yazarak ölümüne tarih düşürmüştür.

İran'da Abdürreşîd ve Reşîdâ, Hindistan'da ise Âgā Reşîd ve Âgā unvanlarıyla tanınmış, şöhreti İran'dan çok Hindistan'da yayılmıştır. Dayısı İmâd'ın üslûbunu benimsemiştir. Gulâm Muhammed, tezkiresinde Hindistan'da onun tavrının benimsendiğini ve on beş talebesi olduğunu yazmaktadır. Bunlar arasında, Şah Cihan'ın oğlu ve Evrengzîb'in kızı dışında Hindistan'da tanınmış olanları Muhammed Eşref Hâce-serâ, Saîdâ-yı Eşref, Abdurrahmân-ı Fermannüvîs ve Mîr Hâce'dir.

Sipihr, tezkiresinde diğer yazı çeşitlerini de yazdığını söyler; ancak bu hususta geniş bir araştırma yapan Mehdî Beyânî, onun nesta'likten başka yazısına rastlanmadığını bildirir. İmzalarını Abdürreşîd, Abdürreşîd-i Deylemî, Reşîdâ, Abdürreşîd eş-Şerîf el-Hasenî şeklinde atmıştır. İstinsah ettiği kitapların en güzelleri, Hâce Abdullah-ı Ensârî'nin *Maḳālât*'ı (Tahran, Kitaphâne-i Saltanatî) ile Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sidir (Tahran, Âgā-yı Doktor Mehdevî Kütüphanesi). Tahran, Delhi, Leningrad, Kâbil ve Oxford kütüphanelerinden başka İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ile Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde de yazıları vardır.